

Archeologienota Menen – Y. Serruysstraat 10-14

Deel 3: programma van maatregelen

Davy Herremans

Goed in erfgoed
Adolf Baeyensstraat 134G
9040 Sint-Amandsberg
www.goedinerfgoed.be

Colofon

Projectcode 2017J188

Archeologienota Menen – Y. Serruysstraat 10-14

Opdrachtgever

Stad Menen

Grote Markt 1

8930 Menen

Uitvoerder

Goed in erfgoed Comm. V.

Adolf Baeyensstraat 134G

9040 Sint-Amandsberg

BTW BE 0669.484.003

© 2017 – Goed in erfgoed Comm. V.

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van Goed in erfgoed Comm. V.

Goed in erfgoed Comm. V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoud

Programma van maatregelen.....	4
1. Beschrijvend gedeelte	4
1.1. Administratieve gegevens	4
1.2. Aanleiding vooronderzoek	4
2. Gemotiveerd advies	5
2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek	5
2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site	5
2.3 Impactbepaling van de geplande werken	5
2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering	6
3. Programma van Maatregelen	7
3.1 Vraagstelling	7
3.2 keuze onderzoeksstrategie	7
3.3 plan van aanpak	9
3.3.1. Voorwaarden voor de sloop	9
3.3.2. Afbakening onderzoeksterrein	9
3.3.3. Proefputten	10
3.4. Criteria voor onderzoekshandelingen die niet uitgevoerd moeten worden	12
3.5. Criteria bereiken onderzoeksdoel	12
3.6. competenties uitvoerder	12
3.7. Afwijkingen ten aanzien van de CGP 2.0	13

Programma van maatregelen

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

- Initiatiefnemer: Stad Menen, Grote Markt 1, 8930 Menen
- Projectcode bureauonderzoek: 2017J188
- Sitecode: ME-YS-2017
- Nummer van het wettelijk depot of buitenlands equivalent hiervan: nvt
- Erkende archeoloog: Herremans Davy - OE/ERK/Archeoloog/2017/00166
- Locatie projectgebied: Y. Serruysstraat 10-14, 8930 Menen
- Bounding Box: xMin,yMin 3.11621,50.7962 : xMax, yMax 3.11651,50.7965
- Oppervlakte percelen: +/- 472 m²
- Kadaster: Menen, 1e AFD, Sectie E, nr 619R, 619P, 619S
- Termijn bureauonderzoek: 17/10/2017-27/10/2017
- Thesauri Inventaris Onroerend Erfgoed: Bureauonderzoek
- Onderdeel archeologische zone: ja
- Verstoorde zones: Er situeren zich verstoorde zones binnen het projectgebied. Er is geen aanduiding van gekarteerde zones waar geen archeologie meer te verwachten is.
- Topografische kaart: Verslag van resultaten, figuur 1
- Kadasterkaart: Verslag van resultaten, figuur 2
- Overzichtsplan Verslag van resultaten, archeologische zones versus gebieden waar geen archeologie wordt verwacht: figuur 3

1.2. Aanleiding vooronderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

1.3 Resultaten bureauonderzoek

Zie deel 2, Verslag van Resultaten

2. Gemotiveerd advies

2.1 volledigheid van het uitgevoerde onderzoek

De voorgelegde archeologienota betreft de neerslag van een archeologisch vooronderzoek op basis van bureauonderzoek. Elk vooronderzoek op het terrein met of zonder ingreep op de bodem was niet mogelijk omwille van de huidige bebouwing en het actuele landgebruik (zie Verslag van Resultaten). De archeologienota op basis van bureauonderzoek wordt beschouwd als volledig. De bestaande archeologische en historische bronnen leveren voldoende informatie om een afdoende inschatting te maken van het potentieel tot archeologische kennisvermeerdering.

2.2 aanwezigheid en waardering van een archeologische site

De terreinen hebben een hoog archeologische potentieel met vooral kans op sporen van het vroegmoderne kapucijnenklooster. Monumentale resten van het klooster zijn op basis van het primitief kadaster vooral te verwachten in de zuidoosthoek van het terrein. Over het geheel terrein moet rekening worden gehouden met minder gedegen constructies in hout en sporen van tijdelijke of permanent terreininrichting in de vorm van wallen, grachten, greppels, De kans op sporen die dateren voor de aanleg van het klooster is eerder klein. Ook sporen van oudere bewoning kan niet worden uitgesloten, maar de kans is eerder beperkt door de intensieve bouwactiviteit en bijgevolg verstoring onder de Kapucijnen en later in de 21ste eeuw.

De bewaringstoestand is moeilijk in te schatten op basis van bureauonderzoek. Een zekere verstoring van de terreinen dient te worden verondersteld dankzij onder andere: diverse bombardementen van de stad in deze zone, bouwactiviteit van de Kapucijnen, 21ste eeuwse afbraakwerken aan het klooster, 21ste eeuwse bouwactiviteit op de terreinen...

Bijkomend vooronderzoek met ingreep in de bodem is noodzakelijk om de bewaringstoestand van het eventueel aanwezig archeologisch onderzoek te evalueren en om de spatiale en verticale spreiding van dit erfgoed te bepalen in confrontatie met de geplande werken

2.3 Impactbepaling van de geplande werken

Vandaag situeert zich ten oosten van deze huizen een openbare parking beheerd door de Stad Menen. De geplande werken voorzien in de uitbreiding van deze parking in westelijke

richting met +/- 480 m². Slechts een deel van de oppervlakte zal daadwerkelijk ingevuld worden met parkeerplaatsen. Het ontwerp voorziet eveneens in een gedeeltelijke groenzone. In deze groenzone zal een ondergrondse glascontainer worden voorzien. In overleg met de erkend archeoloog werd er voor gekozen deze container in de planten ter hoogte van de bestaande kelders zodat hier de impact op de bodem en eventueel archeologisch erfgoed beperkt blijft.

Concreet betreffen de ingrepen op de bodem:

- de sloop van de bestaande gebouwen. Hierbij worden de huidige funderingen uitgebroken tot op +/- 50 cm mvh, de benodigde diepte voor de aanleg van de nieuwe verharding. De kelders worden hierbij opgevuld.
- de aanleg van de nieuwe verharding met een totale opbouw van +/- 50 cm, bestaande uit: (i) geotextiel, (ii) 20 cm mengpuin type II, (iii) 30 cm steenslag type IA, (iv) onderlaag kws 6cm en (v) toplaag kws 4 cm.
- de installatie van een ondergrondse container. Hiervoor wordt een afgraving voorzien met een oppervlakte van 2 bij 2 m tot op een diepte van 2,28 m.

2.4 Potentieel tot kennisvermeerdering

Ja. Het projectgebied situeert zich ter hoogte van de fundamente van het vroegmoderne kapucijnenklooster. Een strook van +/- 5 m langs de Yv. Serruysstraat is vandaag onderkelderd. Hier is de bodem en de eventueel archeologisch erfgoed over de volledige diepte van de geplande werken verstoord en vernietigd. Elders, kunnen ondanks duidelijke historische verstoring en 20ste eeuwse bouwactiviteit nog oudere fundamente en vloerniveau's bewaard zijn onder de bestaande gebouwen.

Bijkomend vooronderzoek met ingreep in de bodem is noodzakelijk om de bewaringstoestand van het eventueel aanwezig archeologisch onderzoek te evalueren en om de spatiale en verticale spreiding van dit erfgoed te bepalen in confrontatie met de geplande werken

3. Programma van Maatregelen

3.1 Vraagstelling

Het bureauonderzoek leverde onvoldoende informatie aan om een afdoende inschatting te maken van: (i) de aan of afwezigheid van archeologisch erfgoed in de bodem; (ii) de aard en datering van dit erfgoed; (iii) de bewaringstoestand van dit erfgoed. Gezien uit het bureauonderzoek wel voldoende potentieel op kennisvermeerdering blijkt, wordt een vervolgonderzoek geadviseerd om bijkomend informatie te verzamelen die kunnen leiden tot het afbaken van eventuele advieszones voor verder onderzoek.

De voornaamste onderzoeksvragen met betrekking tot het verdergezet vooronderzoek zijn:

- Zijn er sporen of structuren aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Op welke diepte bevinden deze sporen zich?
- Is er sprake van een complexe stratigrafie?
- Hoe zijn de sporen of structuren verspreid over het projectgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand binnen het projectgebied een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Meer specifiek: kan de occupatie in verband worden gebracht met de bredere stadsontwikkeling Menen?
- Meer specifiek: kan de occupatie in verband worden gebracht bouwchronologie en bewoningsgeschiedenis van de Kapucijnenweg en het Kapucijnenklooster?
- Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte spoordensiteit?
- Kunnen er een zones afgebakend worden waar een opgraving al dan niet wenselijk is?
- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel opgraving?

3.2 keuze onderzoeksstrategie

Bij de keuze voor onderzoeksstrategie werd de topografische ligging, de bodemgesteldheid en de aard van de te verwachten sporen samen in acht genomen. Voor de te hanteren

onderzoekstechnieken is de Code van Goede Praktijk 2.0 van toepassing. Onderstaande tabel presenteert een schematische voorstelling van de afweging van de verschillende onderzoekstechnieken:

	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	
<i>Geofysisch onderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	De kans op interferentie is te groot gezien de huidige inrichting van het projectgebied en omgeving
<i>Veldkartering</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Terrein is bebouwd en verhard
<i>Landschappelijk booronderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot.
<i>Verkennd archeologisch booronderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot. Steentijd-artefactensites worden niet verwacht.
<i>Waarderend archeologisch booronderzoek</i>	Nee	Nee	Nee	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot. Steentijd-artefactensites worden niet verwacht.
<i>Proefsleuven en proefputten</i>	Ja	Ja	Ja	Ja	Proefputten kunnen meer duidelijkheid geven over aan- of afwezigheid van sporensites en de bewaartoestand. Om praktische en economische redenen is deze onderzoeksstrategie niet aangewezen

<i>Proefputten in functie van steentijdsites</i>	Ja	Nee	Ja	Nee	Het terrein is bebouwd en grotendeels verhard. De antropogene invloed sinds de middeleeuwen op de bodem is groot. Steentijd-artefactensites worden niet verwacht.
--	----	-----	----	-----	---

Figuur 1: Schema met afweging van de verschillende onderzoeksstrategieën conform hoofdstuk 5.3 van de Code van Goede Praktijk.

Geofysisch onderzoek en veldkartering werden overwogen als onderzoeksstrategieën, maar niet weerhouden omdat ze weinig of niets zullen bijdragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen. De kans op bewoningssporen uit de prehistorie is zeer klein. Daarom wordt er geen gericht landschappelijk, verkennend en waarderend booronderzoek voorzien.

Gezien het potentieel voor sporensites wordt voor de evaluatie van het projectgebied een vooronderzoek met ingreep in de bodem onder de vorm van proefputten geadviseerd. Dit geeft de kans om de mogelijk complexe stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones in kaart te brengen. Deze strategie wordt geacht wetenschappelijk en economisch gezien de meest efficiënte methode om de vragen die uit het bureauonderzoek volgen te kunnen beantwoorden.

3.3 plan van aanpak

3.3.1. Voorwaarden voor de sloop

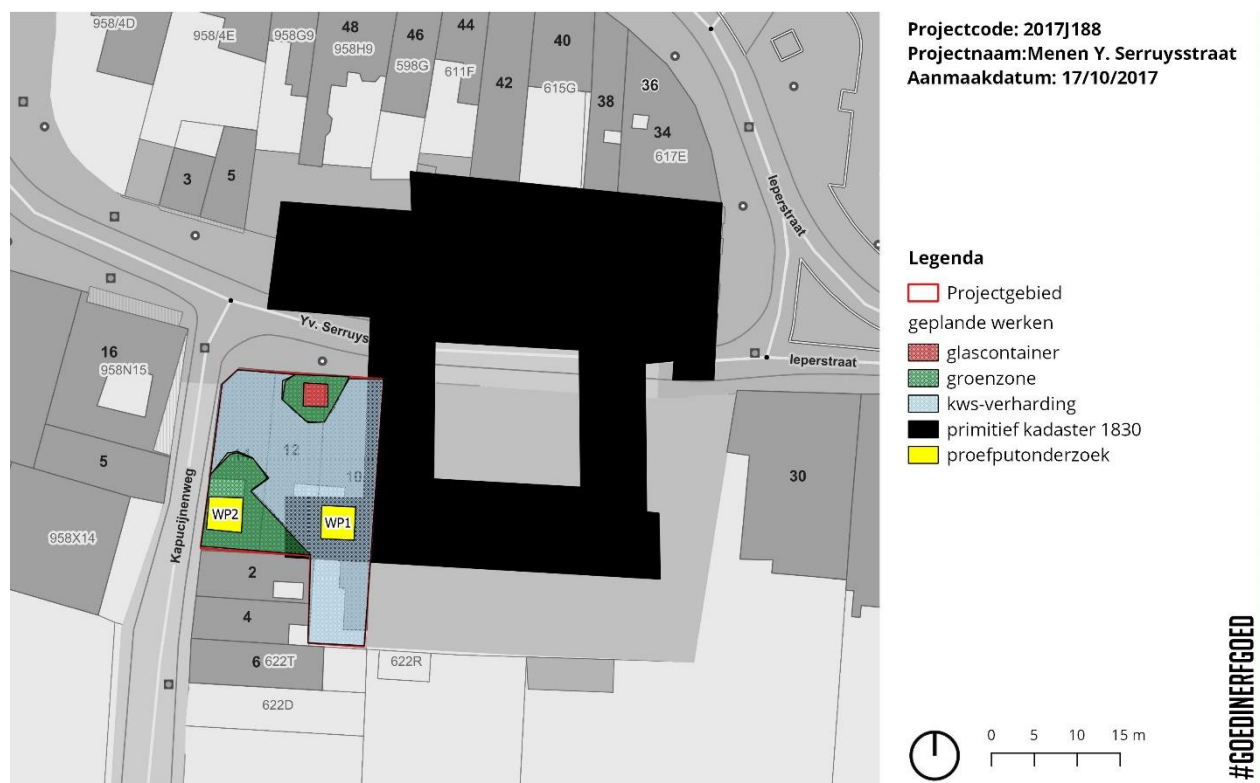
Het vooronderzoek met ingreep in de bodem kan pas van start gaan wanneer de huidige gebouwen zijn gesloopt. De sloopwerken voorafgaand aan het archeologisch vervolgonderzoek beperken zich tot het maaiveld. Bij de afbraak wordt gestreefd op een minimale impact op de ondergrond.

3.3.2. Afbakening onderzoeksterrein

Het totale projectgebied betreft 472 m². Een strook van +/- 20 bij 5 m langs de Yv. Seruysstraat is onderkelderd en wordt niet verder in overweging genomen voor verdergezet vooronderzoek met ingreep van de bodem. Dus +/- 370 m² dient verder te worden geëvalueerd in functie van de geplande werken.

3.3.3. Proefputten

We adviseren de aanleg van in totaal 2 proefputten goed voor een oppervlakte van 32 m² op een projectgebied van +/- 415 m². In totaal wordt zo een dekkingsgraad van bij benadering 8,5% van het projectgebied bereikt. Hoewel bij landelijke sites wordt gestreefd naar een 12,5% dekkingsgraad bij een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven, is dit in deze situatie, een stedelijke context met complexe stratigrafie, niet haalbaar en wenselijk. Enerzijds zit men met een groter grondverzet en dus -stockage doordat men dieper dient uit te graven, anderzijds is het doel van de proefputten een stratigrafische opbouw van het plangebied te verkrijgen, eerder dan een horizontaal ruimtelijk inzicht te verwerven.

Figuur 2: indicatief voorstel voor de aanleg van proefputten geprojecteerd op het hedendaags kadaster, de geplande werken en het gebouwenbestand als afgebeeld op het primitief kadaster van 1830.

WP1 meet 4 m bij 4 m en wordt aangelegd langs de Kapucijnenweg ter hoogte van de binnenkoer van huisnummer 14. De proefput wordt bij voorkeur aangelegd op de contactzone tussen de aanbouw en de binnenkoer van het bestaande huis. De proefput laat toe de onbebouwde zone ten westen van het klooster, die ook deel uitmaakten van het

kloosterdomein, te evalueren en waarderen. Tegelijkertijd kan ook de impact van de 20ste eeuwse bouwactiviteit op de bodem en eventueel archeologisch erfgoed worden ingeschat.

WP 2 meet eveneens 4 m bij 4 m en wordt aangelegd ter hoogte van de tuin van huisnummer 10. De proefput wordt bij voorkeur aangelegd op de contactzone tussen de aanbouw en de tuin van het bestaande huis. De proefput laat toe eventuele sporen van de kloostergebouwen te evalueren en waarderen. Tegelijkertijd kan ook de impact van de 20ste eeuwse bouwactiviteit op de bodem en eventueel archeologisch erfgoed worden ingeschat.

Het hierboven beschreven proefputtenplan is opgemaakt op basis van de bureaustudie en gaat uit van een ideale onderzoekssituatie. Zo is er geen rekening gehouden met de aanwezigheid van eventuele gas- en waterleidingen, riolering of andere nutsinstallaties. Het plan is dan ook indicatief. Wijzigingen aan het plan worden gemotiveerd in het verslag van resultaten van het onderzoek.

In de proefputten wordt de volledige stratigrafische sequentie onderzocht met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau in zoverre dat deze niveaus zich bevinden binnen de diepte van de impact van de geplande werken. Er mag bij de afbraak en bouwrijp maken van de terreinen gerekend worden aan een globale impact van de werken tot op een diepte van -0,5 m mvh. Met een veiligheidsbuffer gerekend aan 0,20 m komt dit neer op een onderzoek tot op een diepte van -0,7 m mvh. Indien de diepte van de proefput de natuurlijke ondergrond in stratigrafisch primaire positie niet bereikt, worden per proefput enkele boringen of sonderingen tot in de natuurlijke ondergrond uitgevoerd, opnieuw in zoverre dat de natuurlijke ondergrond zich bevindt binnen de diepte van de impact van de geplande werken.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gescheiden bewaard naast de put. Het dichten gebeurt volgens de originele bodemopbouw zodat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk.

Voor verdere richtlijnen en technische bepalingen verwijzen we naar de Code van Goede Praktijk 2.0.

3.4. Criteria voor onderzoekshandelingen die niet uitgevoerd moeten worden

Indien in bepaalde zones afdoende is vastgesteld dat de ontgraving ter plekke uitsluitend gebeurt in verstoorde of recente lagen (opgebracht en/of verstoord), dient deze zone niet verder onderzocht te worden. De inschattingen met betrekking tot de aard en omvang van verstoringen en de aanwezigheid van recentere lagen gebeurt in het veld door de archeologisch veldwerkleider.

3.5. Criteria bereiken onderzoeksdoel

Het onderzoeksdoel wordt bereikt wanneer de onderzoeksvragen in de mate van het mogelijke beantwoord te worden.

3.6. competenties uitvoerder

De dagelijkse uitvoering van de opgraving ligt in handen van:

- 1 archeoloog-veldwerkleider: hij/zij dient heeft minstens 240 werkdagen opgravingservaring, waarvan minstens 60 op sites met complexe stratigrafie
- 1 assistent-archeoloog.

Indien de densiteit van de sporen hoog is en extra mankracht nodig is, kunnen de veldwerkleider en de assistent-archeoloog bijgestaan worden door veldtechnici zonder diplomavereisten.

Bij het onderzoek wordt indien nodig een aardkundige betrokken die instaat voor het onderzoeken, interpreteren, en registreren van de aardkundige aspecten van het archeologisch onderzoek. De duur en frequentie van de inzet hangt af van de vastgestelde bodemprofielen en de aangetroffen archeologische vindplaatsen.

Om het archeologisch vondstmateriaal kwaliteitsvol te behandelen en te bewaren wordt indien nodig ook beroep gedaan op een conservator. De conservator coördineert het geheel van conservatiehandelingen die binnen het onderzoek gesteld worden. Indien nodig komt de conservator ter plaatste voor advies of gespecialiseerde handelingen. De conservator heeft ervaring met de behandeling van aardewerk en metaalvondsten uit verschillende periodes. Indien bij het onderzoek van het vondstenensemble specialistische kennis vereist is, wordt een materiaaldeskundige betrokken bij het onderzoek. Dit kan zowel tijdens het veldwerk als tijdens de verwerking.

3.7. Afwijkingen ten aanzien van de CGP 2.0

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk van Goede Praktijk 2.0